

папське брєве, яким відмінялися анафеми, що ними у 1054 році обмінялися Патріарх Михаїло Келуларій та Кардинал Гумберт Сильва-Кандидський.

Висновки. Екуменізм як рух, що охопив майже всі християнські Церкви і спільноти, відповідає заповідям Христа, який закликав своїх послідовників до збереження єдності в любові. Богослов'я ХХ століття в усіх великих християнських конфесіях перейняте екуменічними проблемами. Крок за кроком християни рухаються в напрямку відновлення єдності і взаєморозуміння.

Література

1. Декрет Другого Ватиканського Собору про екуменізм "Unitatis redintegratio".
2. Ратцінгер Й. Божа революція. – Жовква: Місіонер, 2009. – 132 с.
3. Толерантність: сфера міжконфесійних відносин. Релігієзнавчий аналіз. – К.: ЦеРІС, 2004. – 189 с.
4. Филипович Л.О. Майбутнє міжконфесійного діалогу: подолання православних і католицьких стереотипів // Україна і Ватикан в контексті культурно-цивілізаційного діалогу: історія і сучасність. Серія наукових збірників. Зб. № 3. – С. 319-326.
5. Яроцький П.Л. Релігієзнавство: Сучасні релігійні процеси у світі й Україні: підручник. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 442 с.
6. Ioannis Pauli PP. II Summi Pontificis Epistula Apostolica "Orientale Lumen" episcopis, presbyteris et christifidelibus inscripta centesimo expleto anno ab editis litteris "Orientalium Dignitas" Leonis PP. XIII.
7. Ioannis Pauli PP. II. Summi Pontificis "Ut Unum Sint" litterae encyclicae de oecumenico officio.
8. Theologische Realenzyklopädie. – Berlin, New Zork: de Gruyter, 1993. – 785 S.

Oleg Shepetyak

Church and ecumenism: steps towards unification

The article deals with the ecumenical movement in Christianity, the history of the Uniate processes that have evolved since the late Middle Ages are reviewed, the emergence and development of ecumenism in Protestantism, which resulted in the formation of the World Council of Churches, the role of the Second Vatican Council in the formation of the ecumenical position, attitude change of Catholics to other Christian denominations and non-Christian religions, theological and institutional steps towards ecumenism are shown.

Keywords: church, theology, ecumenism, union, Christianity.

Надійшла до редакції 01.09.2014 р.

УДК 262.14: 291.5: 17

© Світлана Михайлюк
(Коломия)

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ – ВИДАТНИЙ РЕЛІГІЙНИЙ ДІЯЧ, ТЕОРЕТИК ГУМАНІСТИЧНОЇ ЕТИКИ

У статті йдеться про визначні заслуги митрополита Андрєя Шептицького у справі служіння Церкві та українському народові. Відзначається, що погляди видатного церковного діяча ґрунтувалися на християнських ідеях гуманізму, милосердя та любові.

Ключові слова: християнський проповідник, моральна відповідальність, гуманістична етика, віра, християнська етика, вірність, розвиток духовності, гуманізм.

Актуальність. Митрополит Андрєй Шептицький – видатна постать в історії українського народу. Він 44 роки здійснював керівництво Українською Греко-католицькою церквою. Все своє життя Андрєй Шептицький присвятив церковному служінню. Рятуючи від загибелі українців, євреїв, поляків, він особистим прикладом дав віруючим взірець милосердної і героїчної поведінки під час гітлерівської воєнної смуги.

Андрей Шептицький вважав, що кожний християнин може і повинен бути патріотом, але його патріотизм не сміє бути ненавистю. Митрополит Шептицький засуджував репресивні акції, свавілля гітлерівців, закликав українців зберігати національну гідність, стійко боронити свободу, свої родини і громади. У своєму пастирському посланні до віруючих «Не убий» (листопад 1942 року) відстоював християнські ідеї гуманізму, людинолюбства, закликав свою паству відмежовуватись від тих, хто, порушуючи п'яту заповідь Божу, убивав. Він протистояв фашистському геноциду не лише пастирським словом, а й власною життєвою позицією. Саме тому дослідження життєвого шляху митрополита є актуальним для сьогодення.

Постановка проблеми. Предметом цієї розвідки є гуманістичні погляди та діяльність митрополита Андрея Шептицького, який був одним із найвищих релігійних авторитетів на теренах Європи. Своім пастирським словом Андрей Шептицький зміцнював національну та релігійну свідомість, єднав всі соціальні верстви народу навколо гуманістичних та християнських цінностей. Виявляючи безмірну любов і милосердя, він закликав творити нову людину, яка орієнтується на добро, обов'язок і совість як базові категорії моралі.

Митрополит був переконаний, що духовно-етичні цінності у вигляді абсолютних імперативів формуються на перетині релігійності та моральності. Вони стають базовими цивілізаційними принципами, серед яких основним є гуманізм. І релігійна, і світська форми цих цінностей є відносно самостійними в царині духовної культури, проте в реальному соціальному функціонуванні вони знаходяться в постійній взаємодії.

Важливою умовою виховання гуманістичних цінностей у людини є створення атмосфери свободи вибору і самовдосконалення, врахування потреб, відчуттів, уявлень, мотивів та емоцій. Розвиток гуманістичної моральності та релігійності особистості – одне з головних завдань, яке ставив перед собою митрополит Андрей Шептицький.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомим внеском у осмислення питання про роль Андрея Шептицького в історії українського народу, його культурі, духовності та становища Греко-католицької церкви в першій половині ХХ століття є праці – «Діяльність митрополита Андрея Шептицького» (Ю.Андрійчук), «Українська церква і процес національного відродження» (В.Іванишин), «Андрей Шептицький – праведник України» (К.Кіндрат, В.Кіндрат), «Ціною власного життя» (К.Кіндрат), «Справжні герої» (Я.Сусленський), «Церква. Духовність. Нація» (В.Марчук), «Архієпископ Андрей Шептицький та єврейська громада в роки Другої світової війни» (К.Левін) та інші.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у розкритті визначних заслуг митрополита Андрея Шептицького у справі боротьби за добробут і свободу в галузі національного розвитку українського народу у складний час політичного протистояння двох монопартійних людиноненависницьких систем – сталінізму й гітлеризму.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання таких дослідницьких завдань:

- дослідити гуманістичні погляди та діяльність митрополита Андрея Шептицького;
- проаналізувати специфіку виховання гуманної особистості на основі практичної діяльності митрополита А.Шептицького;
- з'ясувати, як вплинула світова війна між Австро-Угорщиною і Росією (1914 р.) на становище Греко-католицької церкви, яким чином змінилися гуманістичні пріоритети;
- проаналізувати трагічну долю українського народу і Церкви на Західній Україні під час першої радянської окупації Галичини і Волині (1939-1941 р.р.);
- розглянути становище Української Греко-католицької церкви в період німецької окупації (1941-1944 р.р.) та довести необхідність засудження людиноубивства.

Виклад основного матеріалу. Митрополит Андрей Шептицький займає значне місце в історії українського народу. Він 44 роки здійснював керівництво Українською Греко-католицькою церквою та присвятив своє життя церковному служінню та добробуту українського народу.

На початку ХХ століття «Львівсько-Галицько-Кам'янецька Архiepархія нараховувала 1,44 млн. вірних у 725 парафій під духовним проводом майже тисячі священників» [2, с.65]. Така кількість парафій вимагала від митрополита постійної великої праці, відвідин,

повчання. Дбаючи про високий духовний рівень своєї пастви, митрополит був засновником чернечих чинів і згромаджень. В 1904 р. він заснував монастир Св. Теодора Студита. В 1913 р. спровадив до Галичини жіночі згромадження сестер Пресвятої Родини.

Митрополит Андрей Шептицький вважав, що «Християнин може і повинен бути патріотом. Але його патріотизм не сміє бути ненавистю... Хто на своєму становищі працює для добра народу, сповнюючи сумлінно свої обов'язки, – той є ліпшим патріотом, ніж той, хто багато говорить, а мало робить» [6, с.11-13]. Саме таким патріотом, який безмежно любив свій народ і був А.Шептицький.

Видатний релігійний діяч створив і фінансував найбільше українізуючих установ у Львові, а саме: Національний музей, Народну лікарню, Порадню Матерів, Сиротинець, Дяківську Бурсу, Духовну академію, Жіночу Гімназію Сестер Василянок, Бурсу Рідної школи, Малярську Студію, Школу ім. Князя Льва, Читальню на Личакові тощо. Він був послом Галицького сейму і членом вищої палати центрального сейму у Відні.

Митрополит Андрей домігся цісарського декрету про заснування українського університету, але цьому перешкодила війна між Австро-Угорщиною і Росією (1914 р).

Історично склалася ситуація, коли українські землі опинилися між двома могутніми ворожими силами. Населення було втягнуте у вир війни за чужі державно-політичні інтереси. На австрійському фронті російська армія мала спочатку блискучі успіхи.

З початком окупації Галичини серед населення почалися арешти. Тільки «через київські тюрми перевезено у глиб Росії та до Сибіру понад 12000 осіб, серед них багато греко-католицьких священників» [2, с.66].

19 вересня 1914 р. було арештовано митрополита А.Шептицького і вивезено до монастирської тюрми в Суздалі, де він пробув до Лютневої революції 1917 р.

Почалося переслідування греко-католиків, навернення їх на православ'я. До Львова приїхав арх. Волинський Євлогій, відомий ворог унії, і з ним православне духівництво. До вакантних парафій, настоятелі яких були заслани, призначали православних священників. Засновували православні церковно-парафіяльні школи. Становище Росії в Галичині здавалось дуже твердим.

Але 9 червня 1915 р. почався відступ російської армії. Відхід російських військ від Карпат – це була нова катастрофа для населення Галичини. Почалося масове виселення українців та євреїв. Галичани, що перейшли на православ'я, виїздили добровільно, побоюючись австро-угорської помсти.

Успіхи Австрії у війні з Росією відкривали для галичан широкі перспективи створення вільної самостійної Української держави. Та, на жаль, українці отримали страшний удар – було утворено Польську державу. Галичина отримала широку автономію без поділу на землі польські та українські. Фактично, – це було переведення українців під повну владу поляків.

Митрополит А.Шептицький після звільнення з ув'язнення приїхав до Петербурга, де його сердечно вітала українська громада. Тут він узяв участь у Синоді Російської Католицької церкви і призначив о.студита Леоніда Федорова екзархом для українців-католиків Росії. У Києві призначив о. Михайла Цегельського екзархом для українців на Великій Україні [2, с.67].

Андрей Шептицький турбувався не тільки Церквою в Україні й Росії, але й в США, Канаді і Південній Америці. За виступи на захист самостійної Української держави польський уряд 28 вересня 1923 р. арештував митр. Андрея і утримував його в Познані. Завдяки втручання у цю справу Папи Пія XI, Шептицького звільнено, і у січні 1924 р. він повернувся додому.

Потрібно зазначити, що митрополит А.Шептицький та єпископи Хомишин і Коциловський засудили штучний голодомор 1933 р., спричинений більшовиками на Східній Україні. Своє обурення вони виразили у посланні до Папи Пія XI 24.07.1935 р.

Незабаром настала трагічна доля народу і Церкви на Західній Україні під час першої радянської окупації Галичини і Волині (1939-1941 р.р.). З приєднанням Західної України до СРСР восени 1939 р. та після розгрому Української Православної Церкви в радянській Україні Москва розгорнула широкий наступ на Греко-католицьку церкву. Були закриті її

навчальні заклади: Богословська академія, духовні семінарії, наукові настанови, призупинені релігійні видання, скасоване викладання релігії в школах і вузах.

Початок радянсько-німецької війни 22 червня 1941 р. змінив релігійну ситуацію на західноукраїнських землях, які вже в перші тижні бойових дій були окуповані військами вермахту. Спершу українське населення загалом прихильно сприйняло німецьке військо, як таке, що визволило його від сталінського режиму. Але зазначимо, що проголошені подяки німецькій армії за визволення від більшовицького режиму були зумовлені припиненням масових репресій, депортацій і кривавої розправи органів НКВС перед втечею.

У пастирському листі до вірних митрополит Андрей Шептицький засудив репресивні акції, свавілля гітлерівців і закликав українців зберігати національну гідність, стійко боронити свободу, свої родини і громади [5, с.204]. Пізніше, у серпні 1942 р., у листі до Папи Римського він відверто наголошував: «Німецька влада є злою, і то в небачено більшому ступені, ніж більшовицька влада» [6, с. 12].

Митрополит А.Шептицький і його сім'я постраждали як від радянського тоталітаризму, так і від гітлерівського націонал-шовінізму. Один із його рідних братів Лев разом із дружиною був розстріляний працівниками НКВД у вересні 1939 р., а другий брат – Олександр – був замордований гестапівцями в 1940 році у польському місті Замості під час фашистської окупації Польщі.

Переконавшись, що самостійна Україна не потрібна ні Сталіну, ні Гітлеру, Андрей Шептицький відкрито засудив людиновбивство і виступив проти фашистського геноциду щодо євреїв у листах до Папи Римського та до фашистського ката Г.Гімmlера.

У листі до Папи, який був написаний 31 серпня 1941 року, Андрей Шептицький відзначав: «Тепер уся країна зрозуміла, що німецький режим, мабуть, навіть більше, ніж більшовицький, є злом, справжнім диявольським злом. Не було й дня без страшних злочинів. Євреї перші жертви... Ніби згряя божевільних або скажених вовків накинулася на цю бідну націю» [3, с.5].

Побачивши антинародну криваву суть фашизму, зокрема масові вандалістські вбивства безвинних людей, митрополит у своєму пастирському посланні до віруючих «Не убий» відстоював християнські ідеї гуманізму, людинолюбства [1, с. 259-268].

Рятівнича діяльність митрополита А. Шептицького під час фашистської окупації України підтверджується особистими свідченнями врятованого ним рабина Давида Кахане в книзі «Щоденник львівського гетто», у статтях урятованого єврейського громадського діяча Курта Левіна та в іншій історико-мемуарній літературі.

У роки гітлерівської окупації священники і монахи, виконуючи настанови Андрея Шептицького, допомагали забезпечувати євреїв притулком і їжею. Та найціннішою була моральна підтримка для цих людей, бо завдяки їй до врятованих поверталася віра в людяність.

Митрополит А. Шептицький помер 1 листопада 1944 р. у Львові. На траурній церемонії були присутні врятовані ним євреї. Вони разом з українцями проводили свого благовісника і рятівника на вічний спочинок. 30 листопада 1992 р. за самовіддану рятівничу діяльність під час Другої світової війни його було посмертно зараховано до української асоціації милосердя християн-рятівників «Праведники народів світу».

Висновки. Постать митрополита Андрея Шептицького займає в культурі та духовності українського народу вагоме місце. А.Шептицький користується як в Україні, так і за її межами загальнолюдською повагою та пошаною. Здійснюючи керівництво Українською Греко-католицькою церквою, він заслужив любов тим, що присвятив своє життя церковному служінню та добробуту свого народу.

Андрей Шептицький виступав духовним і національним просвітителем, любив рідну мову й культуру, робив все задля підняття національної свідомості українського народу, його духовності.

Проблеми формування духовної культури та збереження не тільки фізичного, але й духовного здоров'я набули для нього неабиякої значущості. Відстоюючи позицію гуманізму, Митрополит розглядав людину в тілесно-духовній цілісності, визнавав цінність й унікальність людського життя.

Будучи великим патріотом, який безмежно любив свій народ, А.Шептицький сповідував гуманістичні цінності, що проявляються в реалізації сутнісних сил людини, моральному вдосконаленню, особистісному розвитку. Метою своєї діяльності вважав виховання вищих духовних цінностей, серед яких такі моральні феномени, як любов, добро, обов'язок, совість, гідність, свобода, щастя. Вони співвідносяться з уявленнями про гуманістичний ідеал, як сходження людини до «себе кращої».

Митрополит Шептицький як речник свого народу, як його слуга і патріот виступав за демократичний лад у державі і суспільстві. Ідеалом національного життя вважав рідну «всенациональну Хату-Батьківщину». Він захищав національну українську державу, засуджував тоталітаризм, диктатуру, монопартійність на чолі яких стояли і Сталін, і Гітлер. Проповідуючи гуманістичні принципи терпимості до інших, мирне співжиття, співробітництво та лояльність, намагався змінити світогляд окупантів, які хотіли тримати народ у ярмі, душити його мову й культуру, нівечити духовність і національну свідомість.

Перед своєю смертю першого листопада 1944 року Митрополит Андрей Шептицький прорік, що церква буде розгромлена більшовиками, але настане її відродження, як і української держави.

Погляди найбільшого праведника України – Андрея Шептицького ґрунтувалися на християнських ідеях гуманізму, людинолюбства, милосердя. Власна життєва позиція А.Шептицького – відкрите засудження людинобвиства та глибока віра в перемогу людяності.

Література

1. Андрей Шептицький: життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944. Том II. Церква і суспільне питання. Книга I. Пастирське вчення та діяльність. Не убий / Шептицький Андрей. – Львів: «Свічадо», 1998. – С. 259-268.
2. Андрійчук Ю. Ким є Українська Греко-Католицька Церква? / Ю.Андрійчук. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2009. – 112 с.
3. Кіндрат К. Ціною власного життя / К.Кіндрат. – Рівне, 1995. – С.5.
4. Кіндрат К. Андрей Шептицький – праведник України / К.Кіндрат, В.Кіндрат // Християнські цінності: історія і погляд у третє тисячоліття. – Острог, 2002. – Том VI. – 544 с.
5. Марчук В. Церква. Духовність. Нація / В.Марчук. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – С.204.
6. Шептицький А. Твори слуги Божого Митрополита А. Шептицького. Пастирські листи. Том I. Про патріотизм / А.Шептицький. – Львів: «Свічадо». – 1944. – С. 11-13.
7. Шептицький А. Як будувати рідну хату / А.Шептицький. – Київ: Коломия. – 2012. – 48 с.

Svitlana Myhaylyuk

Metropolitan Andriy – a prominent religious figure, theoretical humanistic ethics

This article is about the remarkable merit of metropolitan Andrey Sheptytskyi in the matter of the church and Ukrainian people serving. It is found that the views of outstanding church leader were based on the Christian ideas of humanism, charity and love.

Keywords: the Christian ecclesiast, moral responsibility, humanistic ethics, faith, christian ethics, fidelity, the development of spirituality, humanism.

Надійшла до редакції 1.11.2014 р.